

Õiguskantsleri Kantslei
Kohtu 8
15193 Tallinn
E-post: info@oiguskantsler.ee

20. juuni 2016

Austatud õiguskantsler

7. juunil 2016 on Riigikogu juhatus edastanud Vabariigi Presidendile väljakuulutamiseks erakooliseaduse, noorsootöö seaduse ning põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse muutmise seaduse (edaspidi – Seadus). Seaduse võttis Riigikogu vastu samal päeval, 7. juunil. Vabariigi President on seaduse välja kuulutanud 13. juunil 2016.

Eesti erakoolide ühendused ning lastevanemaid ühendav kodanikuliikumine Avalikult Haridusest paluvad kontrollida Seaduse kooskõla põhiseadusega õiguspärase ootuse põhimõtte järgimise suhtes ja algatada põhiseaduslikkuse järelevalve või muu menetlus õiguskantsleri pädevuse piires.

Seadusega lõpetatakse erakoolide tegevuskulude riiklik toetamine, mis on kehtiva seaduse alusel toimunud alates 2010 aastast tehtud analoogselt munitsipaalkoolide tegevuskuludega. Seaduse eesmärgina on märgitud haridusliku kihistumise vältimist ja koolivõrgu korrastamist. Tegelik põhjus on siiski majanduslik kokkuhoid, kuna erakoolide tegevuskulude toetamist võrdsel alusel peeti Haridus- ja Teadusministeeriumi poolt õigeks ja mõistlikuks niikaua, kui 2014.a. oktoobris otsustas Riigikohus, et vajaliku raha peaks selleks eraldama mitte kohalikud omavalitsused vaid riik. Seadus ei vähenda hariduslikku kihistumist, vaid, vastupidi, suurendab seda, sest rahastamise vähendamise tulemusena õppemaksud tõusevad ja üha vähem peresid saab kasutada erakoolide pakutavat (üldjuhul vähemustele suunatud) haridust. Koolivõrgu korrastamisel tekkinud probleemides ei saa aga süüdistada erakooli, kus õpib vaid umbes 4% kõikidest õpilastest.

Tegevuskulude toetamine lõpetatakse Seaduse kohaselt alles kolme aasta pärast, kuid rahastamist vähendatakse senisega võrreldes juba 1. jaanuarist 2017 umbes 50% (senise tegevuskulude piirmäär 87 eurot asemel rakendatakse Seaduses toodud 75% määra konkreetse kohaliku omavalitsuse keskmisest määrast, mis on suurusjärgus 40-50 eurot). Siinkohal on oluline selgitada, et tegevuskulude määr, millest 75% arvestatakse, ei ole tegelik munitsipaalkoolide tegevuskulude summa, vaid üksnes osa sellest, sest põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse paragrahv 83 välistab kooli tegevuskulude arvestusest mitmed olulised kulud, sealhulgas koolimaja soetamise (ost, ehitus, rent, käibemaks) kulud, mis on ühe kooli jaoks üks märkimisväärsimaid kulusid.

Õppeasutused vajavad oma otsuste tegemiseks riigi poolt pikema perspektiiviga hariduspoliitikat. Allakirjutanud taunivad riigi arusaamatut ja ettenägematut tegevust, mis ei võimalda koolidel mõistlikul viisil tegevust planeerida. Võttes koolimaja ostmiseks ja/või ehitamiseks laenu, peab erakool prognoosima rahavooge ja tulu vähemalt 9 aastase pikkuses perspektiivis.

Just nii pikk on üks põhikooli tsükkel, mille kohta koolid sõlmivad erakoolide õpilastega lepingud. Tavaliselt on koolimaja soetuskulude tasuvusaeg aga veel oluliselt pikem. Erakool saab oma tulu peamiselt kahest allikast – riigilt ja lapsevanematelt. Nende tulude suurendamine kooli poolt on raskendatud. Erakooliseaduse paragrahv 22 lõige 6 ei luba tõsta õppemaksu kahe õppeaasta vahel üle 10%.

Kõik erakoolide sõlmitavad lepingud, mis seonduvad tegevuskuludega, sõlmitakse arvestades õppeaastat 1. septembrist 31. augustini. Koolikalender ei kattu astronoomilise kalendriga. Nii on õpilastega sõlmitud lepingud 2016/2017 õppeaastaks juba enamasti veebruaris-märtsis 2016. Nendes lepingutes said koolid arvestada üksnes kehtiva seadusega, mis on taganud tegevuskulude toetamise senises määras (2016 aastal 87 eurot kuus lapse kohta).

Kui 1. jaanuarist 2017 tasutakse riigi poolt ühe lapse eest 87 euro asemel 46 eurot, siis tekib koolil iga lapse kohta tuludes puudujääk 41 eurot. Arvestades klassi suuruseks 24 last, siis 9-klassilises koolis, kus on üks paralleelklass, on ainuüksi ühes kuus puudujääk 8856 eurot, aastas on see summa 106 272 eurot. Tegemist on väga suure summaga, mille leidmine muudest allikatest on erakoolide, kellest enamik tegutsevad mittetulunduslikus vormis, jaoks Seaduse jõustumiseni jäänud mõne kuu jooksul äärmiselt keeruline. Erakoolid ei ole enamasti ka pankade jaoks laenukõlblikud. Konkreetsemad arvutused ja andmed, millised rahastamise vahed koolidele tekivad, olid enne Seaduse vastuvõtmist Riigikogule teada, kuna esialgne analüüs oli Seaduse seletuskirjale lisatud.

Leiame, et Seadus on vastuolus õiguspärase ootuse ja õiguskindluse põhimõttega Eesti Vabariigi põhiseaduses (paragrahv 10), sest see ei ole andnud adressaatidele mõistlikku aega õigusmuudatusega kohanemiseks. Erakoolidel ei ole võimalik tõsta õppemaksu, kuna seda välistab erakooliseaduse paragrahv 22 lõige 6. Samuti ei ole erakoolidel võimalik vähendada selles ulatuses oma kulusid, kuna nende teenuse sisule (riikliku õppekava maht) osutab seadus väga ranged ja kohustuslikud nõuded. Samuti on üldteada, et kommunaalkulud pigem ei lange, vaid tõusevad.

Eeltoodud põhjustel leiame, et Riigikogu peaks võtma vastu seaduse sellisel kujul, mis võimaldab seni heas usus ja kehtiva seaduse alusel tegutsenud koolidel ellu jääda ja neis õppivatel lastel oma õpinguid jätkata.

Oleme valmis vastama täiendavatele küsimustele ja esitama täiendavat informatsiooni. Palume võimalust õiguskantsleriga kohtuda. Vastuse palume edastada info@avalikultharidusest.ee

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ahto Orav

Meelis Sügis

Tarvo Siilaberg

Kalev Roosiväli

Eesti Eraüldharidus-
koolide Ühendus

Eesti Vabade
Waldorfkoolide- ja
lasteaedade Ühendus

Eesti Kristlike
Erakoolide Liit

Kodanikualgatus
Avalikult
Haridusest